

en spekulativ øvelse, hvor han bevidst bevæger sig ud over sin egen etnografi. Bialecki præsenterer her en ambition om et bredere komparativt projekt, der både diskuterer religions specificitet og generalitet. Hermed er det religion som et system, eller som Bialecki afslutningsvis kalder „diagram r“, vi tilbydes at tænke med, og som sammenfatter de kræfter og intensiteter, der på en gang har genkendelige former, for eksempel i form af religiøse erfaringer og praksis, men samtidig dynamisk forskydes, så religion som fænomen selv forandres og nye typer af erfaringer og praksis, ja, selve spørgsmålet om religion bliver stillet på nye måder.

Med *A Diagram for Fire* har Bialecki givet os et vægtigt etnografisk og antropologisk bud på, hvordan vi kan arbejde med en specifik variant af kristendom, samtidig med at han præsenterer et centralt, nyt bud på en spekulation over religion som et socialt og kulturelt problem. Hermed er alle problemer ikke løst, men vi tilbydes en ny ramme at udforske både kristne problemstillinger og mere generelle problemstillinger om religion inden for. Grundlæggende ligger der selvfølgelig en udfordring i, hvor elastisk en ramme man kan etablere om emner som „kristendom“ eller „religion“. Ja, der kan endda stilles centrale spørgsmål til, hvor langt et diagram kan strækkes og stadig være om ikke det samme, så i det mindste genkendeligt. Denne indlejrede udfordring ved Bialeckis projekt er dog samtidig en invitation til en fortsat både etnografisk og antropologisk udforskning af, hvad der gør religion vigtig.

Andreas Bandak

Lektor

Center for Komparative Kulturstudier

Institut for Tværkulturelle og Regionale Studier

Københavns Universitet

NUR MASALHA: Palestine. A Four Thousand Year History. London: ZED Books 2018. 448 sider. ISBN 978-1-78699-272-7. Pris: 279,95 kr.

Den palæstinensiske historiker og professor på SOAS i London, Nur Masalha, har skrevet bogen *Palestine. A Four Thousand Year History* (2018), som er én lang og gennemresearchet tilbagevisning af det gamle (og stadig aktuelle) zionistiske udsagn om „et land uden et folk til et folk uden et land“.

Det er de færreste folkeslag, der hver dag skal begrunde deres eksistensberettigelse og deres historiske rødder i det område, de bebor. Men det har i over hundrede år – og især efter 1948 – været palæstinenserens vilkår, og det er i det lys, man skal forstå nødvendigheden af Masalhas minutøse gennemgang af historiske, arkæologiske og kartografiske kilder på mange sprog.

I en tid, hvor Gaza først og fremmest forbindes med elendighed, krig og Hamas, er det bevægende at læse, at Gaza blev bygget for mere end 5.000 år siden og er en af de ældste byer i verden. I det 12. århundrede f.v.t. var byen det gamle Egyptens administrative hovedstad i Palæstina, og i det 5.-6. århundrede e.v.t. var Gaza centrum for middelhavsområdets klassiske litteratur og retorik. Da byen i det følgende århundrede blev erobret af muslimerne, udviklede den sig hurtigt til et vigtigt center for islamisk retsvidenskab.

Selv om bogens titel taler om 4.000 år, koncentrerer den sig om de seneste 2.500 år, nemlig fra den sene bronzealder og frem. Det gennemgående billede, der tegner sig af denne lange historie, er, at Palæstina og dets mangfoldige folkeslag langt fra at være et appendiks til Israel – som i den israelsk-palæstinensiske konflikt – har været et pulserende knudepunkt for forbindelserne mellem kontinenterne. Til alle tider har der været tale om en blanding af religioner og sprog, som tilsyneladende har levet i et frugtbart samspil – undtagen når udefrakommende kræfter har blandet sig, det være sig korsfarerne, englænderne eller zionisterne. Efter vor tidsregnings begyndelse var området beboet af jøder og kristne, og i det 7. århundrede kom muslimer til. Fælles var troen på én gud, og efterhånden blev arabisk også det fælles og officielle sprog, som ellers i oldtiden og helt frem til den muslimske erobring havde været græsk og aramæisk. Der var ikke så meget tale om en indvandring, men snarere om, at en stor del af de derboende jøder og kristne konverterede til islam.

Oprindeligt var det at være jødisk en af mange regionale identiteter i Palæstina. Det betød blot en, der boede i Judæa. Jøderne var hverken en race eller en etnicitet, men et trossamfund. Indtil zionismen gjorde sit indtog i Palæstina, var jøderne en integreret del af det palæstinensiske folk med arabisk sprog, kultur og arv. Den senere etnificering af jøder er et forsøg på at homogenisere de multikulturelle og multietniske jødiske identiteter og adskiller sig ifølge Masalha ikke meget fra det 19. og 20. århundredes raceteorier.

Selv om de første to tredjedele af bogen er spækket med historiske fakta og kilder, har bogen hele vejen igennem det politiske sigte at bevise palæstinenserens historiske ret til Palæstina og demonstrere det mangfoldige liv, der i århundreder er blevet levet i området. Den historiske omhyggelighed bevirker desværre, at det undertiden kan være svært at se skoven for bare træer, og der savnes i den grad kort over de mange områder, der bestandigt henvises til, ligesom historiske oversigtsgrafer kunne have været til stor hjælp for de læsere, der ikke er eksperter i antikken og frem. Nok skriver forfatteren, at han vil, at man skal „læse Palæstinas historie med Palæstinas indfødte befolknings øjne“, men bogen vil næppe nå mange lægfolk, dertil er den for akademisk og spækket med informationer, der undertiden skygger for overblikket.

Til gengæld er den sidste tredjedel af bogen lettere tilgængelig, fordi den så eksplicit behandler det, som resten af bogen implicit handler om, nemlig zionisternes – og før dem englændernes og i dag hele vestens – bestræbelser på at skrive Palæstina og palæstinenserne ud af historien til fordel for en mytisk fortælling om jødernes tilbagevenden og krav på det gamle bibelske område.

Selv om Palæstina i århundreder – i lighed med de omkringliggende lande – var underlagt osmannerne, opstod der i midten af 1700-tallet det nærmeste, palæstinenserne er kommet til en selvstændig stat under den legendariske Dhafer al-Umar med Acca som hovedstad og Nablus som en blomstrende handelsby. I 1800-tallet var det ikke kun vestmagterne, der gjorde deres indflydelse gældende i Palæstina, også Rusland var gennem den russisk-ortodokse kirke aktiv med oprettelse af skoler og hospitaler og organisering af tusinder af pilgrimme til det hellige land. Senere kom mange af askhenazijøderne, de zionistiske pionerer, også fra Rusland.

Det sidste kapitel (10) hedder „Settler-colonialism and disinheritance of the Palestinians“, og heri beskriver Nur Masalha, hvordan Israel har søgt at slette alle spor efter de palæstinensere, som de fordrev hovedparten af i 1948. Dels ved at rive hundredvis af landsbyer ned og dels ved at slette alle stednavne og hebraisere dem i forsøget på at skaffe sig selv historiske rødder i det land, som de har koloniseret. Enhver, der besøger Palæstina/Israel, kan konstatere, at processen fortsat skrider frem. Dette er også behandlet af den israelske historiker Ilan Pappé i bogen *Den etniske udrensning af Palæstina* (på dansk 2012).

Ilan Pappé har engang sagt, at „meget få israelere tror på Gud, men de er alle overbeviste om, at han gav dem landet“. Derfor har den kamp om Palæstinas jord, der har raset i over hundrede år, meget ofte været hyllet i religionens hellige og hykleriske kåbe. Det vil nok være et forfængeligt håb, at Nur Masalhas lærde og gennemresearchede værk vil kunne slå det Gamle Testaments maleriske myter og det israelske propagandaapparat, men for dem, der vil kende den virkelige historie, er denne bog et godt sted at begynde. Hvad enten man er antropolog, arkæolog, historiker eller politolog, kan man glæde sig over, at Masalha har gjort det „tunge“ arbejde og har lagt en forståelsesramme for dem, der vil studere den nutidige virkelighed.

Birgitte Rahbek
Mag.art. i kultursociologi og ph.d. i pædagogik
Konfliktrådsmægler